

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵

زیستگاه ما و سفیران سلامت

محدثه مریدی^۱، فاطمه خوش خواهش^۲

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، مرکز سلمان فارسی شیراز

۲- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، مرکز سلمان فارسی شیراز

mohade3.25.moridi@gmail.com

چکیده

تعلیم و تربیت از جمله عوامل مهمی است که در زندگی انسان‌ها تأثیر زیادی دارد و یکی از عهده داران برجسته این مسئولیت معلمان هستند. پس باید دانشجویان پیش از ورود به جامعه معلمی اقدامات آموزشی لازم را در دوره‌های مهارت آموزی کسب کنند و مهم‌ترین این دوره‌ها در تربیت دانشجو معلمان کارورزی‌های سالانه می‌باشد تا دانشجویان نحوه ارتباط عملی با دانش آموزان و کاربرد روش‌های تدریس را در واقعیت نیز مشاهده کنند. کارورزی ۴ مبنی بر درس پژوهی است که در آن دانشجویان به گروه‌های سه نفره تقسیم شده و در گروه‌های خود به طراحی یک واحد یادگیری پرداخته و پس از اجرا تدریس‌های خود را تجزیه و تحلیل کرده و مورد تأمل قرار می‌دهند تا در صورت لزوم ایرادات را اصلاح کرده و روش‌های مناسب‌تری را برگزینند. این گزارش نتیجه یک‌ترم کارورزی در مدرسه حضرت معصومه (س) مزایجان می‌باشد و درس پژوهی صورت گرفته به پایه چهارم و درس زیستگاه (درس آخر از فصل آخر) اختصاص یافته است. در این فعالیت از روش‌های مشارکتی، پرسش و پاسخ، بارش ذهنی و گاه سخنرانی استفاده شده است و همگروهی‌ها، معلم و استاد راهنما بر آن نظارت کافی داشته‌اند. پژوهشگران حاضر سه تن از دانشجومعلمین واحد سلمان فارسی در رشته آموزش ابتدایی می‌باشند.

کلمات کلیدی: درس پژوهی، تجزیه و تحلیل، تعلیم و تربیت، معلم پویا

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

جایگاه حرفه معلمی در جوامع مختلف از موقعیت اجتماعی مهمی برخوردار است، وظیفه مهم و سنگین تربیت و تأمین نیروی انسانی مورد نیاز آموزش و پرورش در کشور ما بر عهده دانشگاه فرهنگیان می‌باشد. علوم مختلف همواره در مورد تثبیت مفاهیم تئوری و عملی و بکار بردن دانش و اطلاعات آموخته شده در عمل نظریه‌های زیادی داشته است، در رشته علوم تربیتی نیز این موضوع توسط کارورزی نمود بیرونی می‌یابد و مفاهیم آموخته شده توسط دانشجومعلمان در طول تحصیل (شامل نظریه‌های مکاتب گوناگون) زمانی مفید خواهند بود، که توسط یک کارورز و در عمل مورد استفاده قرار گیرند در واقع کارورزی وظیفه پیوند بین مباحث نظری و عملی را به عهده دارد. بنظر من بعنوان یک دانشجوی رشته علوم تربیتی، اهمیت کارورزی برای دانشجویان از آن جهت می‌باشد که امکان و فرصت برای آشنایی دانشجویان با محیط کار محسوب می‌شود که نه تنها باعث افزایش قابلیت‌ها و علاقه مندی‌ها و گزینش خود در زمینه‌های مختلف پی برده و نقاط ضعف و قوت کار خود را ارزیابی می‌کنند و در مرحله عمل است که کارورز قادر به برقراری ارتباط گفتاری یا کلامی و افزایش مهارت‌های ارتباطی و گفتاری و غیر گفتاری خواهد شد. بنظر من کارورزی به دانشجویان این فرصت را می‌دهد تا به بهترین نحو از محیط کاری بصورت عینی تجربه کسب می‌کنند.

دیدن با مشاهده کردن فرق دارد و مشاهده، بررسی دقیق یک پدیده، شی، ... است که منجر به تفکر درباره پدیده‌ها می‌شود. در واقع کارورزی ۱ با تأکید بر مشاهده تاملی، زمینه را برای تفکر کارورز در تجربیات خود، ارزیابی موقعیت‌های آموزشی و ... در جهت تصمیم‌گیری برای ارتقای هویت حرفه‌ای خود فراهم آورد. البته موقعیت‌های جدید، جنبه‌ها و موقعیت‌هایی خواهند داشت که منجر به احساس نیاز و ایجاد مسئله خواهد شد که در کارورزی ۲ به آن پرداخته می‌شود. در کارورزی ۲ طراحی فعالیت یادگیری با توجه به سطح شناختی یادگیرندگان، مسائل موجود و رفع نیاز مدنظر است. فعالیت‌هایی که تحت عنوان کارورزی ۲ انجام می‌گیرد باعث می‌شود تا کارورز مبتنی بر احساس نیاز و تکالیف مربوطه، برای حل مشکلات علاوه بر مشاهده به دنبال راه چاره باشد و برای حل آن اقدام کند. در کارورزی ۱ و ۲ این امکان وجود دارد تا کارورزان نسبت به محیط واقعی و شرایط آموزشی حرفه‌ای خویش آگاهی لازم را پیدا کنند و باعث شود تا کارورزان بطور مستقیم با روش‌های کلاس‌داری و آموزشی آشنا شده و دریابند که شناخت نیازها و استعدادها دانش آموزان می‌تواند در تدوین برنامه آموزشی مفید باشد.

کارورزی ۳ مبتنی بر کنش پژوهی است. به همین دلیل کارورز، توانایی‌های حرفه‌ای خود را مورد مطالعه قرار داده، و با پی بردن به نقاط ضعف، و فاصله آن با هویت حرفه‌ای، به کمک طرح‌های آموزشی، جلسات با استاد مربوطه و ... به اصلاح آن‌ها می‌پردازد و در طول کارورزی نیز با قرار گرفتن در موقعیت تدریس، و کنترل کلاس بدون کمک معلم راهنما، به تدریج عمل حرفه‌ای خود را بهبود می‌بخشد. در کارورزی ۳ روش کار اینگونه می‌باشد که انجام طراحی‌های آموزشی برای ایجاد تغییر در رفتار یادگیرندگان است. بطوری که با اجرای یک طراحی آموزشی می‌توان عملکرد گروه یافرد را بهبود بخشید و این نیز باید گفته شود که منظور از طراحی آموزشی ایجاد موقعیت‌های یادگیری، استفاده از ابزارها و وسایل کمک آموزشی، به تجربه و اشتراک گذاشتن دانسته‌ها در فرایند یاددهی-یادگیری، انتقال به موقعیت جدید و سرانجام سنجش و بازخورد از این طراحی است. ثبت و واکاوی روایت‌ها، کدگذاری، مضمون‌یابی و تحلیل و تفسیر آن‌ها به کارورز کمک می‌کند تا بصیرت بیشتری نسبت به اثر بخشی طرح یادگیری به دست آورد و مهارت‌های تخصصی و حرفه‌ای کسب کند. کنش پژوهی فردی و عمل فکورانه، منجر به بهسازی عمل، درک و فهم، و اصلاح عملکرد حرفه‌ای کارورز می‌شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

درس پژوهی یک رویکرد توسعه حرفه‌ای با پژوهش مشارکتی در کلاس درس است که طی آن معلمان با یکدیگر برای تدوین طرح درس، اجرا و مشاهده نتایج آن در جهت بهبود یادگیری دانش آموزان همکاری و مشارکت می‌کنند. درس پژوهی به عنوان مدلی مؤثر، پژوهشی است که بر چرخه یادگیری گروهی کیفی، مشارکتی و مداوم کارگزاران آموزشی شامل تبیین مسئله، طراحی، عمل، بازاندیشی و بازبینی مشارکتی یافته‌ها استوار است. برنامه ریزی مشارکتی یک درس پژوهی مبتنی بر اهداف آنی و دراز مدت است. (سرکارآرانی، ۱۳۹۳)

کاررزی ۴ مبتنی بر درس پژوهی است. درس پژوهی رویکردی برای توسعه حرفه‌ای معلمان است که در جهت بهبود عملکرد یادگیری دانش آموزان عمل می‌کنند. در این مرحله پس از مشاهده طرح درس و تدریس اجرا شده معلمان در پی رفع نواقص یکدیگر برآمده و مباحث درسی را به گونه‌ای طراحی می‌کنند تا سبب یادگیری بیشتر، بهتر و ماندگارتر دانش آموزان شود.

این گزارش با چکیده و مقدمه آغاز می‌شود و یک دید کلی در خواننده ایجاد می‌کند و در فصل‌های بعدی به بیان مراحل اجرای درس پژوهی می‌پردازد و در پایان روایتی از آنچه که در کارورزی ۴ گذشته است را ذکر می‌کند و در آخر نیز به تحلیل فرآیند درس پژوهی پرداخته شده است و در نهایت منابع، مستندات علمی و ضمائم اعم از فرم‌های ج، فرم‌های الف، ب و... قرار داده شده است.

۱- تعیین هدف

در ابتدا این سؤال مطرح می‌شود که چرا این درس را برای اجرای فرآیند درس پژوهی انتخاب کرده‌ایم؟

از دیر باز همه موجودات زنده اعم از انسان‌ها، انواع موجودات و گیاهان در شرایط آب و هوایی و موقعیت‌های مکانی مختلفی قادر به زیستن بوده‌اند و در صورت انتقال به دیگر مناطق یا از بین رفته و یا زندگی سختی داشته‌اند. به همین دلیل از ابتدا دانسته‌ایم که هر موجود نیازمند به زیستگاه متفاوتی است به همین جهت آشنایی با زیستگاه‌های مختلف و شرایط نگهداری و از بین رفتن آنها یکی از نیازهای اساسی انسان‌ها می‌باشد زیرا که انسان عامل اصلی از بین رفتن زیستگاه‌های مختلف به طرق گوناگون است.

به همین جهت قصد داریم با تدریس این مفهوم دانش آموزان را به سفیران سلامت در محل سکونت خود تبدیل کنیم تا از آلودگی زیستگاه‌های مختلف و از بین رفتن آنها و به تبع از از بین رفتن موجودات مختلف جلوگیری کنیم زیرا موجودات زنده جزوی از شبکه غذایی و تأمین کننده منابع مورد نیاز انسان‌ها می‌باشند.

۲- طراحی واحد یادگیری

پس از توضیحات استاد برای نحوه عملکرد ما در کارورزی ۴ به گروه‌های ۳ نفره تقسیم شدیم، گروه درس پژوهی ما از من و خانم‌ها ارژنگ و بادیه پیمای جهرمی تشکیل شده بود. ما با کمک و همفکری یکدیگر درس‌های مورد نظر را انتخاب کرده و به بررسی آنها پرداختیم به گونه‌ای که در ابتدا توانستیم قسمت‌های مختلف و اهداف هر درس را مشخص کنیم و به صورت تقزیمی نقشه ذهنی هر درس را رسم کنیم.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در صحبت با معلم راهنما مقرر شد که با کمک یکدیگر یک درس را انتخاب کنیم و بخاطر اهمیت درس مورد از بین دو درس آخر کتاب علوم درس آخر کتاب یعنی زیستگاه را جهت تدریس انتخاب کردم و معلم نیز موافقت خود را اعلام کردند و من برای طراحی واحد یادگیری به کتاب مراجعه کرده و درس مورد نظر و درس‌های قبل از آن را مورد بررسی قرار داده و ارتباط آنها با یکدیگر و نکات مهم و برجسته هر درس را مشخص کردم و برای تدریس نهایی در اختیار معلم و استاد قرار داده تا نظرات خود را بیان کنند و در همین قسمت علاوه بر مباحث کتاب موارد دیگری از کاربرد آنها را در زندگی پیدا کرده و آنها را در اختیار دانش آموزان قرار دادم و در واقع نهایت تلاش من جهت آشنایی دانش آموزان با این کاربردها و نقش آنها در زندگی واقعی و عملی و کاربردی کردن دانش مورد نظر بود.

۱-۲: طراحی نقشه ذهنی

به طور کلی نقشه ذهنی شیوه‌ای برای دسته بندی مطالب و بررسی سریع تر مؤلفه‌های مختلف یک موضوع می‌باشد که در آن با استفاده از رنگ‌ها، شکل‌ها، تصاویر، نمادها و ... حجم زیادتری از اطلاعات در مدت کمتری انتقال پیدا می‌کند. من پس از بررسی دروس مرتبط با هم نکات و مفاهیم را استخراج کرده و به صورت دستی نقشه ذهنی آنها را رسم کردم و با همگروهی‌های خود نیز مشورت کردم سپس با استفاده از برنامه ترسیم نقشه ذهنی (x mind) آن را رسم کرده و در فرم مخصوص قرار داده و در اختیار استاد قرار دادم و استاد نیز گفتند که مناسب است و تمامی مباحث را پوشش داده‌ام. هدف از ترسیم نقشه ذهنی این بود که در واقع قبل از تدریس واقعی حتماً مبحث مورد نظر را مطالعه کرده باشم و نکات مهم را یادداشت کرده باشم تا یک قسمت را سهواً فراموش نکنم زیرا تدریس واقعی ممکن است سبب سردرگمی و فراموش کردن قسمت‌های تدریس شده و قسمت‌های بیان نشده شود. از این جهت طراحی نقشه‌های ذهنی یکی از اقدامات مهم پیش از تدریس است و باید مرتب و منظم باشد تا جذابیت بیشتری ایجاد کند

۲-۲: استخراج ایده کلیدی

یکی از قسمت‌های مهم که از اهمیت زیادی نیز برخوردار است مربوط به استخراج ایده کلیدی می‌باشد زیرا تمام طراحی که برای یک تدریس انجام می‌دهیم در جهت رسیدن به همان ایده کلیدی می‌باشد. پس از بررسی اهداف درس مورد نظر و تحقیق و جستجو سعی کردم عنوانی را انتخاب کنم تا با درس مورد نظر و مفاهیم به کار رفته در آن در ارتباط باشد و چون یکی از قسمت‌های مهم درس را نگهداری و حفاظت از زیستگاه‌های مختلف دیدم سعی کردم که ایده مورد نظر با این قسمت در ارتباط باشد. در آخر ایده چگونگی موجودات و زباله ارزشمند را انتخاب کردم زیرا یکی از مشکلات روز جامعه را در بر می‌گرفت و سعی کردم تا با توضیح راه‌های آلوده کردن محیط زیست و اهمیت زباله‌ها در این قسمت بتوانم به فرآیند بازیافت و استفاده مجدد از این وسایل اشاره کنم و دانش آموزان را با چگونگی ارزشمند بودن زباله‌ها آشنا کنم و درک صحیحی در این باره در آنان ایجاد کنم تا به هدف اصلی درس که ایجاد سفیران سلامت در جامعه بود نیز دست پیدا کنم.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۲-۳: شایستگی مورد نظر

تعیین شایستگی مورد نظر سبب می‌شود معلم مانند شخصی باشد که مسیر مورد نظر را در مقابلش دارد و دچار سردرگمی نمی‌شود. در درس مورد نظر دانش آموز باید بتواند به شایستگی‌های آورده شده در زیر دست پیدا کند:

دانش آموز به طبقه بندی موجودات و ویژگی‌های آنها علاقه نشان می‌دهد. و برخی از اطلاعات را با دانش قبلی خود کامل می‌کند. موجودات، محلی زندگی و غذای آنها را می‌شناسد. دانش آموزان پس از تدریس باید همانند سفیران محیط زیست شوند که در برابر تخلفات اطرافیان واکنش نشان می‌دهند. علاوه بر آن، آن‌ها باید تعریف محیط زیست و راه‌های آلوده کردن آن و سایر مطالب را به خوبی فرا گرفته باشند و به بازیافت زباله‌ها علاقه مند شوند.

۲-۴: طراحی ملاک‌های شایستگی و سطوح هر یک از آنها

در این قسمت باید با تعیین ملاک‌ها و معیارها و سطوح واحدهای یادگیری از میزان کارایی و نتایج تدریس و بازدهی دانش آموزان اطمینان حاصل کنیم. با توجه به شایستگی تعیین شده، یک ملاک انتخاب گردید و برای آن سه سطح تعیین شد. صحبت با همگروهی‌ها و معلم راهنما باعث شد که بهترین و کامل‌ترین سطوح انتخاب گردد ملاک‌هایی که هم بر شایستگی منطبق و هم قابل سنجش و اندازه گیری باشد. هر ملاک دارای سه یادگیری است که سطح اول فقط در حد یادگیری مفاهیم ضروری است در سطح دوم دانش آموز قادر است بتواند به سؤالات موجود پاسخ دهد و در سطح سوم توانایی به کارگیری در زندگی واقعی فراهم می‌شود.

۲-۵: تعیین تکلیف عملکردی

پس از مشخص کردن ملاک‌ها و سطوح آن در قسمت قبل قرار شد که برای هر کدام از آنها فعالیت‌هایی طراحی گردد تا سطوح آن را مورد ارزیابی قرار دهد و یادگیری و دانش دانش آموز را بسنجد. برای تعیین این تکالیف نمونه سؤالات موجود در اینترنت در سال‌های قبل و برخی دیگر از منابع بررسی شد تا تکالیفی انتخاب شود که با زندگی واقعی دانش آموزان در ارتباط باشد پس برای این کار سعی بیشتری به کار گرفته شد چراکه این قسمت از اهمیت بالایی برخوردار بود. در سطح یک همانطور گفته شد تکالیف بسیار راحت بود و فقط می‌بایست مطالب موجود در کتاب را بلد باشد در سطح دو دانش آموز باید با توجه به یافته‌ها، اقداماتی را در مورد حفظ محیط زیست انجام دهد و در سطح سه علاوه بر مراحل قبلی دانش آموز باید به محیط زیست علاقه مند شود، انواع حیوانات اهلی و خانگی را بشناسد و غذای هر کدام از آنها را تشخیص دهد.

در فرم ج مشخص شده با استفاده از سؤالات و تکالیف متعدد سعی در رسیدن به پاسخ این تکالیف عملکردی داریم و دانش آموز با هدایت معلم و همسالان به این انتظارات می‌رسد. تمامی فعالیت‌ها و تکالیف در انتها در ضمیمه آورده شده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۶-۲: طرح پرسش اساسی

با توجه به ایده کلیدی مشخص شده یک سؤال اساسی در مورد کل درس به وجود می‌آید که در واقع کل تدریس در راستای پاسخ به همین سؤال است. با مشورت با دیگران و تفکر و تحقیق بیشتر سعی در این شد تا سؤال مورد نظر به گونه‌ای انتخاب شود که با زندگی واقعی در ارتباط باشد و دانش آموز را به تفکر و فعالیت بیشتر در این زمینه وادارد و پاسخ این سؤال را در موقعیت‌های جدید و مختلف به کار گیرد. سؤال خود را به این صورت در کلاس مطرح کردیم که:

«شما در زندگی روزانه خود برای حفظ محیط زیست و منابع موجود در آن چه اقداماتی انجام می‌دهید؟»

۷-۲: طراحی تکالیف یادگیری (فرم ج ۱)

در کارورزی ۴ مقرر شده است که طراحی واحد یادگیری در فرم ج صورت گیرد. فرم انتخابی شش قسمت دارد و برای هر کدام از این قسمت‌ها باید زمان لازم و منابع و مواد یادگیری را از قبل مشخص کنیم و با توجه به این موارد برنامه تدریس خود را از پیش کامل کنیم. در کارورزی ۳ با این نوع از فرم ج آشنایی کافی پیدا کرده بودیم و می‌توانستیم با تلاش و همفکری همگروهی‌ها در نگارش آن موفق عمل کنیم. استاد راهنما توضیحات کامل و مفصلی در مورد هر کدام از قسمت‌ها در طی یک فیلم آموزشی بیان کردند و همین امر باعث برطرف شدن ضعف‌های احتمالی، افزایش نقاط قوت و یادگیری نکته‌های بیشتری شد. طرح درس گفته شده دارای مراحل زیر است:

۱- **برقراری ارتباط:** در این مرحله قصد فراهم کردن موقعیتی چالش برانگیز در زمینه موضوع درس یا درگیر کردن ذهن دانش آموز با سوژه و موضوع تدریس را داریم. مثلاً با استفاده از سوالاتی به صورت غیر مستقیم یا استفاده از تصاویر و فیلم‌ها و کلیپ‌های مختلف، دانش آموز را برای درگیری ذهنی با موضوع درس آماده می‌کنیم. برای این قسمت از یک سؤال استفاده می‌کنیم که مربوط به خود دانش آموزان است و همین امر سبب می‌شود که انگیزه آنها برای یادگیری بیشتر شود. مثلاً سؤال مورد نظر به این شکل می‌باشد که شما به عنوان یک انسان چه ویژگی‌هایی دارید؟ برای این مرحله ۱۵ دقیقه زمان در نظر گرفتیم و از ابزارهایی مثل ماژیک، تخته و تصاویر مختلف استفاده کردیم.

۲- **تجربه کردن:** در این مرحله با بیان تجربه و انجام آزمایش به یادگیرنده کمک می‌کند تا با خلاقیت‌های خود کشف کند، اختراع کند و به ایده‌های نو بیاندهد. هر دانش آموز تجربه‌های قبلی که در مورد موضوع تدریس برایش رخ داده است را بیان می‌کند و معلم فعالیت‌هایی را تدارک می‌بیند تا دانش آموز به پاسخ پرسش‌های خود برسد. در این قسمت سوالاتی را از دانش آموزان می‌پرسیم تا آنچه را که تجربه کرده‌اند بیان کنند مثلاً حیوانات اطراف خود را نام ببرند و بگویند با توجه به آنچه که دیده‌اند آنها چه غذاهایی می‌خورند؟ در آخر نیز مستندی از حیات وحش پخش می‌شود و از دانش آموزان خواسته می‌شود تا به آن دقت کنند و به سؤالات مطرح شده پاسخ دهند.

۳- **به کار بستن:** در این مرحله موقعیتی طراحی می‌شود که با استفاده از یافته‌های دو مرحله قبل، برای رفع یک مشکل اقداماتی انجام دهد و فعالیت دیگری طراحی کند. در این مرحله طی یک سؤال از دانش آموزان می‌پرسیم که: به نظرتون چه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جوری زیستگاه‌های مختلف از بین میره؟ توی طبیعت اطرافتون چه جوری به محیط زیست و زیستگاه‌ها آسیب می‌رسونن؟ شما میتونین واسه حفظ طبیعت اطرافتون چه کارایی انجام بدین؟ با ایجاد ایده‌های جدید دانش آموز می‌تواند به این سؤالات پاسخ دهد و راهکارهای مناسبی را اتخاذ کند. برای این مرحله ما ۵ دقیقه زمان در نظر گرفته و از دانش آموزان استفاده کردیم.

۴- به اشتراک گذاشتن: در این قسمت دانش آموزان را به کارگروهی تشویق می‌کنیم زیرا که یادگیری مشارکتی و تعاملی مقدمه یادگیری مفهومی پایدار است. در این مرحله به انجام فعالیت‌های کتاب می‌پردازیم و اطلاعات جمع آوری شده را در اختیار دیگران قرار می‌دهیم در واقع به تبادل اطلاعات می‌پردازیم. مثلاً از تعدادی از دانش آموزان می‌خواهیم که مطالب گفته شده را مجدداً در کلاس بیان کنند سپس خودمان با پرسش و پاسخ به کامل کردن قسمت‌های مختلف می‌پردازیم و فعالیت‌های کتاب را با کمک یکدیگر پاسخ می‌دهیم. برای این قسمت ۵ دقیقه زمان استفاده از دانش آموزان و کتاب به عنوان منابع و مواد یادگیری کفایت می‌کند.

۵- انتقال به موقعیت جدید: در این مرحله شرایطی را فراهم می‌کنیم تا دانش آموز بتواند آموخته‌هایش را در یک محیط جدید نیز به کار برد برای مثال ارائه تمرین جدید یا طرح سؤال جدید برای دانش آموز که در آن اطلاعات و دانشی را که کسب کرده است را در موقعیت متفاوت به کار برد. مثلاً ما از دانش آموزان می‌خواهیم مثال‌هایی بزنند یا خطراتی را تعریف کنند که در آن توانسته‌اند به حفظ زیستگاه جانوران و حفظ محیط زیست کمک کنند. سپس خودمان تصاویری را نشان می‌دهیم و از آن‌ها می‌خواهیم که بگویند چه نکاتی را نمایان می‌کند. همچنین از آن‌ها می‌خواهیم گزارش کارهایی که در یک روز انجام می‌دهند و به بازیافت زباله کمک می‌کنند را یادداشت کنند.

۶- سنجش آموخته‌ها: یکی از قسمت‌های مهم در طراحی یادگیری توجه به قسمت سنجش آموخته‌هاست چرا که میزان یادگیری دانش آموزان را نشان می‌دهد. می‌توان از ابتدا تا انتها و در جریان تدریس این یادگیری را سنجید همینطور می‌توان سنجش از آموخته‌ها را به آخر تدریس موکول کرد و همچنین می‌توان برای سنجیدن آموخته‌ها از تکالیف عملکردی استفاده کرد. ما در این قسمت از گزینه ۱ و ۳ یعنی در حین تدریس و تکلیف عملکردی استفاده کردیم تا یادگیری بهتر و عمیق‌تری در دانش آموزان ایجاد کنیم و سبب ماندگاری اطلاعات شویم. همه این موارد در فرم ج در ضمیمه آورده شده است.

۳- اجرای واحد یادگیری (تدریس اول)

پس از طراحی و تدوین فرم ج و تأیید استاد راهنما حال نوبت تدریس اول فرارسیده است و با توجه به حضوری بودن مدارس و هماهنگی با معلم راهنما مقرر شده که در تاریخ معین جهت تدریس در مدرسه حضور یابم.

۱-۳: طراحی و تولید مواد آموزشی مورد نیاز برای اجرای طرح واحد یادگیری

مفهوم یادگیری را می‌توان به صورت‌های مختلفی تعریف کرد: کسب دانش و اطلاعات، عادات و مهارت‌های مختلف و راهکارهای گوناگون حل مسئله. هرگنجان و السون گفته‌اند که: «یادگیری یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها در روانشناسی امروز و در عین حال یکی از مشکل‌ترین مفاهیم برای تعریف کردن است.» معروف‌ترین تعریف یادگیری در واقع ایجاد تغییر نسبتاً پایدار

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در اعمال و رفتار ادمی است که در اثر تجربه حاصل می‌شود. تفکر هم محصول یادگیری و هم یکی از ملزومات یادگیری است و به فعالیت‌های معلم که برای رسیدن به یادگیری و آسان سازی یادگیری انجام می‌شود آموزش گفته می‌شود معلم این فعالیت‌ها را به کمک وسایل و مواد و منابعی انجام می‌دهد که به آنها وسایل و مواد آموزشی گفته می‌شود. براون و انکینس آموزش را به عنوان فراهم آوردن فرصت‌هایی برای اینکه دانش آموز یاد بگیرد تعریف کرده‌اند.

با توجه به آنچه که تاکنون گفته شد در واقع آموزش هرگونه فعالیت یا تدبیر از پیش برنامه ریزی شده‌ای است که هدفش آسان کردن یادگیری یادگیرندگان می‌باشد و علاوه بر آموزش رو در روی کلاسی انواع دیگر آموزش را نیز شامل می‌شود. (سیف، ۱۳۹۴)

با کمک معلم راهنما و در گروه درس پژوهی سعی کردیم تا مناسب‌ترین مواد و منابع آموزشی را انتخاب کنیم که با توجه به شرایط کلاس و امکانات مدرسه قابل استفاده باشد. با توجه به یافته‌های خود مواد آموزشی زیر را برای آسان‌تر کردن یادگیری دانش آموزان انتخاب کردم: ماژیک، تخته، تصویر، فیلم، صدا، کتاب درسی، مداد و کاغذ... برخی از این وسایل را باید دانش آموزان به همراه خود داشته باشند و برخی را نیز باید معلم از قبل جمع آوری کرده باشد. مواد آموزشی اصلی در واقع موادی بود که معلم از قبل جهت آموزش جمع آوری کرده بود مثل تصاویر، صداها و فیلم‌های مورد نیاز و مرتبط با موضوع تدریس

۲-۳: اجرا و هدایت فرآیند یادگیری

در تاریخ ۱۴۰۱/۱/۱۹ با هماهنگی معلم قصد تدریس حضوری را داشته و به مدرسه مراجعه کردم. در ساعت دوم در کلاس حضور پیدا کرده و به سلام و احوال پرسی با آنان پرداختم. در ابتدا از دانش آموزان خواستم تا کتاب‌های خود را ببندند زیرا با کتاب‌های آنها کاری نداریم برخلاف سایر معلم‌ها که بلافاصله پس از ورود به کلاس از دانش آموزان می‌خواهند کتاب‌های خود را باز کنند و در واقع یک تدریس متکی به کتاب درسی دارند.

در ابتدا از دانش آموزان خواستم که خلاصه‌ای از جلسه قبل را بیان کنند و به علت عدم آمادگی دانش آموزان و کمبود وقت به روش سخنرانی مطالب جلسه قبل را بیان کردم. سپس از آنها خواستم که ویژگی‌های خود را به عنوان یک انسان بیان کنند و آنها نیز به سؤال من پاسخ‌هایی صحیح دادند و من تمام پاسخ‌ها را روی تخته نوشتم و تخته را به دو قسمت تقسیم کرده و از آنها خواستم که بگویند این ویژگی‌ها مخصوص چه موجوداتی است و آنها مفهوم زنده و غیر زنده را به انواع مختلف آن طبقه بندی کرده و تصاویری را که به آنها نشان دادم را در طبقه مخصوص قرار دادند.

سپس با استفاده از عناوین روی تخته و موجوداتی که اطرافشان وجود دارند از آنها خواستم که غذای هر یک از موجودات را ذکر کنند و دانش آموزان بدون راهنمایی و با روش گروهی و مشارکتی توانستند به مفهوم گیاهخوار و گوشت خوار پی ببرند در مرحله بعد با هدایت دانش آموزان به سمت جواب صحیح و با مشارکت آنها مفهوم همه چیز خوار را به آنها آموزش دادم و فیلم مستند حیات وحش را به آنها نشان دادم و مثال‌هایی از این قبیل زدیم.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در مرحله بعدی با رجوع دوباره به حیوانات همه چیز خوار (مثلاً گنجشک) و بیشتر با روش پرسش و پاسخ و سخنرانی مفهوم زنجیره غذایی و شبکه غذایی را توضیح دادم و چندین سؤال برای درک بهتر مطلب از آنها پرسیدم. سپس با استفاده از قواعد زبان فارسی مثل خوابگاه، دانشگاه، ورزشگاه و... دانش آموزان را به سمتی هدایت کردم تا بتوانند مفهوم زیستگاه را کشف کنند و با پرسیدن سؤال زیستگاه‌های مختلف را دانش آموزان نام برده و ذکر کردند که هر موجود زیستگاه متفاوتی دارد. از دانش آموزان پرسیدم که چه چیزایی زیستگاه‌های مختلف تخریب می‌کند و دانش آموزان نیز پاسخ‌های متنوع و صحیحی به سؤال من دادند و من نیز توضیحات مکملی به دانش آموزان ارائه دادم.

در قسمت بعد از دانش آموزان پرسیدم که اگر شاهد تخریب زیستگاه‌ها باشید چه اقداماتی انجام می‌دهید؟ و دانش آموزان پاسخ داده و از آنها خواستم که گزارش اقدامات خود را در طول هفته آماده کنند. سپس پرسیدم چرا حیوانات در زیستگاه‌های متفاوتی زندگی می‌کنند؟ دانش آموزان پاسخ داده و خودم نیز توضیحاتی را ارائه کردم که به نوعی باعث تخریب زیستگاه‌ها می‌شوند. (کاهش آلودگی هوا و استفاده کمتر از وسایل نقلیه). در آخر از دانش آموزان خواستم که هر نفر یک قسمت از درس را به صورت خلاصه برای هم کلاسی‌های خود بیان کنند و در بعضی از قسمت‌ها خودم توضیحات آنها را کامل کردم.

پخش فیلم آخر در مورد آلودگی محیط زیست و تخریب زیستگاه‌ها و نابودی موجودات (از بین رفتن منابع غذایی برخی از دیگر جانداران) و ارائه توضیحات لازم پس از نظرات دانش آموزان و تربیت دانش آموزانی که خودشان به نوعی سفیران سلامت‌اند و در حفظ محیط زیست تلاش می‌کنند. در آخر نیز از آنها خواستم که فعالیت کتاب و فعالیت خواسته شده را انجام دهند.

۳-۳: ارزشیابی از شایستگی‌های کسب شده دانش آموزان بر اساس ملاک‌ها و سطوح طراحی شده

برای ارزشیابی از شایستگی‌ها و آموخته‌های دانش آموزان به ارزشیابی در انتهای تدریس بسنده نکردیم و ارزشیابی‌های مورد نیاز را در طول تدریس و در پایان هر قسمت انجام دادیم همچنین تکالیف عملکردی نیز در برخی از قسمت‌ها جهت سنجش از آموخته‌ها طراحی و اجرا شد. با استفاده از این عملکردها و فعالیت‌ها می‌توان به خوبی دانش آموزان را مورد ارزیابی قرار داد.

۴: تأمل و بازنگری

پس از اجرای تدریس اول نوبت به تأمل و بازنگری می‌رسد تا ایرادات کار مشخص شود و در جهت رفع و اصلاح آن اقداماتی حاصل گردد. فیلم گرفته شده از تدریس در اختیار همگروهی‌ها و استاد راهنما و تعدادی دیگر از دانشجویان قرار گرفت تا با مشاهده روند آن نواقص موجود را کشف و شناسایی کنند و به دانشجو گزارش دهند همچنین معلم راهنما نیز بر روند تدریس به صورت حضوری نظارت دارد. پس از مشاهده ایرادات زیر توسط این افراد به بنده منتقل شد:

-خانم شاپورجانی، استاد راهنما گفتند که: «روند تدریس اصلاً ولی همه دانش آموزان با الگوهای یادگیری متفاوت را مورد پوشش قرار نداده است به همین جهت باید به دانشجویان با یادگیری شنوایی و دست ورزی و عملی نیز باید توجه کرد.»

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

-آقای علمدارلو، معلم راهنما گفتند که: «سرعت صحبت کردن من زیاد است و باید نکات را شمرده‌تر بیان کنم تا یادگیری بهتر شود.»

سایر دوستان نیز همین نظرات را داشتند پس من اقداماتی را در نظر گرفتم تا در تدریس دوم موفق‌تر عمل کنم و درگیر این مشکلات نشوم.

۵: اجرای واحد یادگیری (تدریس دوم)

پس از انجام تدریس اول و بیان ایرادات از جانب سایر افراد اکنون به تهیه طراحی جدید برای تدریس دوم می‌پردازیم.

۵-۱: طراحی مجدد

پس از اجرای تدریس اول و تاملات و تجدید نظرهای صورت گرفته در خصوص طرح تهیه شده به صورت فردی و گروهی و استفاده از ایده‌ها و نظرات استاد راهنما و معلم راهنما می‌بایست طراحی بدون نواقص قبلی دوباره انجام و برای تدریس دوم آماده می‌شد. و با توجه به نظرات گفته شده مقرر شد که تنها بخش‌هایی از مراحل تجربه کردن و به کار بستن را تغییر داده و قسمت‌هایی را به آنها اضافه کنم. در قسمت تجربه کردن مقرر شد که صداهای گوناگونی را آورده و دانش آموزان با بستن چشمان خود موجودات را از طریق صدای آنها شناسایی کرده و نوع غذای آنها را مشخص کنند. در قسمت به کار بستن نیز دانش آموز برای درک بهتر موضوع و یادگیری عملی و دست ورزی موظف به کشیدن نقاشی‌هایی از زیستگاه‌های مختلف و بیان نوع موجودات ساکن در آنجا و عوامل تخریب کننده آنها شدند.

اصلاحات انجام شده فقط مربوط به همین دو قسمت بود و تمامی موارد در ضمیمه و در فرم ج دوم آورده شده است. همچنین در حین تدریس دوم به دلیل نرسیدن جواب به پرسش‌های آغازین در قسمت برقراری ارتباط ناچاراً سؤالات موجود در مرحله اول را فی البداهه تغییر داده به صورتی که هر سؤال پس از رسیدن به جواب سؤال قبلی طراحی می‌شد و به پاسخ قبلی وابسته بود.

۵-۲: اجرای مجدد

پس از بررسی نظرات ارائه شده و آماده کردن طراحی جدید، تدریس دوم در تاریخ ۱۴۰۱/۱/۲۴ در فضای کلاس حضوری با نظارت معلم راهنما برای نصف دوم دانش آموزان کلاس انجام شد.

ساعت دوم به کلاس رفته و با معلم راهنما دانش آموزانی را که جلسه قبلی برای آنها تدریس کرده بودم را با هماهنگی مدیر به حیاط مدرسه فرستادیم. پس از اقدامات اولیه معلم با سلامی مجدد درس را شروع کردم و معلم راهنما وظیفه فیلم گرفتن را بر عهده گرفتند.

در ابتدا از دانش آموزان خواستم که خلاصه‌ای از جلسه قبل را بیان کنند و یکی از دانش آموزان خلاصه از آنچه را که بخاطر داشت بیان کرد و خودم نیز به صورت تکمیل کننده ادامه مطالب را بیان کردم. سپس از آنها خواستم که ویژگی‌های خود را به عنوان یک انسان بیان کنند، دانش آموزان به جواب صحیح دست پیدا نمی‌کردند به همین خاطر ترجیح دادم طرح درس را

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اندکی تغییر دهم تا به جواب صحیح برسند به همین دلیل سؤالات متفاوت تر و زنجیره‌ای را از دانش آموزان پرسیدم به طوری که هر سؤال در ادامه پاسخ قبلی آنها مطرح می‌شد و سؤالات به جواب صحیح آنها بستگی داشت سپس تمام پاسخ‌ها را روی تخته نوشتم و تخته را به دو قسمت تقسیم کرده و از آنها خواستم که بگویند این ویژگی‌ها مخصوص چه موجوداتی است و آنها مفهوم زنده و غیر زنده را به انواع مختلف آن طبقه بندی کرده و تصاویری را که به آنها نشان دادم را در طبقه مخصوص قرار دادند.

سپس با استفاده از عناوین روی تخته و موجوداتی که اطرافشان وجود دارند از آنها خواستم که غذای هر یک از موجودات را ذکر کنند و دانش آموزان بدون راهنمایی و با روش گروهی و مشارکتی توانستند به مفهوم گیاهخوار و گوشت خوار پی ببرند در مرحله بعد با هدایت دانش آموزان به سمت جواب صحیح و با مشارکت آنها مفهوم همه چیز خوار را به آنها آموزش دادم و از آنها خواستم تا چشم‌های خود را ببندند و به صداهایی که پخش می‌شود دقت کنند و در ابتدا بگویند که صدای چه حیوانی را می‌شنوند و آن حیوان جزو کدام طبقه قرار می‌گیرد. (گوشتخوار و...)

در مرحله بعدی با رجوع دوباره به حیوانات همه چیز خوار (مثلاً گنجشک) و بیشتر با روش پرسش و پاسخ و سخنرانی مفهوم زنجیره غذایی و شبکه غذایی را توضیح دادم و چندین سؤال برای درک بهتر مطلب از آنها پرسیدم. سپس با استفاده از قواعد زبان فارسی مثل خوابگاه، دانشگاه، ورزشگاه و... دانش آموزان را به سمتی هدایت کردم تا بتوانند مفهوم زیستگاه را کشف کنند و با پرسیدن سؤال زیستگاه‌های مختلف را دانش آموزان نام برده و ذکر کردند که هر موجود زیستگاه متفاوتی دارد. از دانش آموزان خواستم تا دفترهای خود را بیرون بیاورند و هرگونه زیستگاهی را که می‌شناسند نقاشی کنند و بگویند که در زیستگاه مورد نظرشان چه حیواناتی زندگی می‌کنند؟

سپس پرسیدم که چه چیزایی زیستگاه‌های مختلف تخریب می‌کند و دانش آموزان نیز پاسخ‌های متنوع و صحیحی به سؤال من دادند و من نیز توضیحات مکملی به دانش آموزان ارائه دادم.

در قسمت بعد از دانش آموزان پرسیدم که اگر شاهد تخریب زیستگاه‌ها باشید چه اقداماتی انجام می‌دهید؟ و دانش آموزان پاسخ داده و از آنها خواستم که گزارش اقدامات خود را در طول هفته آماده کنند. سپس پرسیدم چرا حیوانات در زیستگاه‌های متفاوتی زندگی می‌کنند؟ دانش آموزان پاسخ داده و خودم نیز توضیحاتی را ارائه کردم که به نوعی باعث تخریب زیستگاه‌ها می‌شوند. (کاهش آلودگی هوا و استفاده کمتر از وسایل نقلیه)

پخش فیلم آخر در مورد آلودگی محیط زیست و تخریب زیستگاه‌ها و نابودی موجودات (از بین رفتن منابع غذایی برخی از دیگر جانداران) و ارائه توضیحات لازم پس از نظرات دانش آموزان باعث تربیت دانش آموزانی می‌شود که خودشان به نوعی سفیران سلامت‌اند و در حفظ محیط زیست تلاش می‌کنند. در آخر از دانش آموزان خواستم که هر نفر یک قسمت از درس را به صورت خلاصه برای هم کلاسی‌های خود بیان کنند چراکه روش یاددهی همسال یکی از روش‌های مؤثر در یادگیری کودکان است و باعث یادگیری عمیق تر و ماندگارتر می‌شود. (در بعضی از قسمت‌ها خودم نیز توضیحات آنها را کامل کردم).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در آخر نیز از آنها خواستیم که فعالیت کتاب که مربوط به شناسایی زیستگاه کرم خاکی با استفاده از خاک باغچه و ... بود و فعالیت خواسته شده را انجام دهند. (چرا که فعالیت موجود در کتاب یکی از الگوهای یادگیری را که مربوط به دست ورزی یادگیری عملی بود را شامل می‌شود)

۳-۵: ارزشیابی از شایستگی‌های کسب شده دانش آموزان بر اساس ملاک‌ها و سطوح طراحی شده

برای ارزشیابی از دانش آموزان همانند درسیس قبل از آنها خواستیم که خلاصه‌ای از مطالب را بیان کنند و اکثریت دانش آموزان این کار را انجام دادند. همچنین از آنان خواسته شد که تکالیف کتاب و دیگر تکالیف عملکردی ذکر شده را انجام دهند و نتیجه را در کلاس ارائه کنند. در واقع ارزشیابی از دانش آموزان فقط به پایان تدریس موقوف نشد بلکه انواع مختلف ارزشیابی را مورد استفاده قرار دادیم.

۶: تأمل و بازنگری مجدد

پس از تدریس دوم مجدداً فیلم را برای استاد راهنما و هم گروهی‌هایم ارسال کردم تا پس از مشاهده بازخورد خود را ارائه دهند که آیا اشکلات اولیه برطرف شده یا خیر و آیا همه مراحل تدریس انجام شده است یا نه؟ پس از بررسی‌های لازم و مشاهده نتایج و مقایسه دو تدریس با هم به این نتیجه رسیدیم که در تدریس دوم موفق‌تر عمل کرده‌ام و نیاز به طراحی و اجرای مجدد نیست و راهکارهایی که در تدریس دوم به کار برده‌ام بسیار تأثیر داشته و تدریس دوم را از تدریس اول بسیار متمایز کرده است و باعث جذاب‌تر شدن تدریس و علاقه مندی بیشتر دانش آموزان به کلاس درس شده است و رضایت دانش آموزان در این تدریس قابل مشاهده است.

۱: روایت فرآیند درس و توسعه حرفه‌ای

در این بخش فرآیند درس پژوهی، که حاصل کار گروهی و تعامل با استاد و معلم راهنما می‌باشد را از ابتدا تا انتها روایت می‌کنیم. اولین جلسه کارورزی ۴ به دلیل عدم حضور دانشجویان در تاریخ ۱۴۰۰/۱۱/۲۴ کنسل شد و جلسه آغازین آن با حضور سرکار خانم شاپورجانی و دانشجویان در تاریخ ۱۴۰۰/۱۲/۸ ساعت ۱۱ صبح برگزار گردید. جلسه اول بیشتر بر مدار معرفی استاد و اقداماتی که باید در طول ترم انجام شود چرخید. همچنین استاد تعاریف دقیقی از درس پژوهی و شرایط و قوانین اجرای تدریس بیان کردند به گونه‌ای که ما دریافتیم پروژه این ترممان دقیقاً همان چیزی است که در ترم گذشته آموزش دیده بودیم. طبق فرمایش استاد به گروه‌های سه نفره تقسیم بندی شدیم به گونه‌ای که با سایر هم گروهی‌های خود در یک پایه فعالیت کنیم. سپس با هماهنگی معلم راهنما و هم گروهی‌ها یک واحد طراحی را انتخاب کنیم تا در طول ترم آن را تدریس کنیم و برای درس انتخاب شده طبق فرم ج فعالیت‌هایی را طراحی کنیم و طبق بخش‌های مختلف آن عمل کنیم. همچنین بیان کردند که هر دانشجو لزوماً باید دو تدریس داشته باشد که تدریس دوم اصلاح شده تدریس اول باشد در ابتدا نیز باید طراحی فرم ج اول در اختیار استاد قرار گیرد و پس از تأیید ایشان وارد مرحله اجرا شویم و در قسمت‌های مخصوص شرح

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جلسات را در فرم ب مخصوص صورتجلسه نگارش کنیم. همچنین حتماً باید خلاصه‌ای از صحبت‌های استاد را در فرم ب مخصوص سمینارهای هفتگی بنویسیم. پس از مشخص شدن فعالیت‌هایی که باید انجام می‌دادیم با معلم راهنما صحبت کردم و مراحل کار این ترم و درس پژوهی را برای ایشان شرح دادم و گفتم که حتماً دانش آموزان باید به دو گروه تقسیم شوند و ایشان عرض کردند که به نظر ایشان مشکلی ندارد ولی باید با مدیر مدرسه نیز هماهنگ کنم. با ایشان نیز صحبت کردم و رضایت خود را اعلام کردند. در همین جلسه با توجه به بودجه بندی کتاب‌ها و اهمیت درس مورد نظر، درس آخر کتاب علوم چهارم را انتخاب کردم و رضایت معلم را نیز دریافت کردم.

در جلسه دوم سمینارهای هفتگی استاد در مورد نحوه ارسال تکالیف و زمان بندی آنها، طراحی‌های یادگیری و ویژگی‌های آن و نکاتی که باید حتماً در نظر بگیریم و شیوه‌هایی که می‌توانیم تدریس‌های خود را انجام دهیم صحبت کردند و مقرر شد که حتماً در جلسه بعدی طراحی‌های خود را به همراه فرم صورتجلسه در اختیار استاد قرار دهیم. پس شروع به جمع آوری اطلاعات لازم در مورد چگونگی تدریس خود کردم چرا که از قبل با فرم ج و مراحل آن آشنایی داشتم و برایم کار دشواری نبود و می‌توانستم با گذاشتن وقت کمی آن را انجام دهم. سپس با توجه به چگونگی تدریسی که طراحی کرده بودم شروع کردم به یافتن مواد آموزشی که از آنها برای تسهیل یادگیری دانش آموزان استفاده کرده بودم.

جلسه سوم سمینارهای هفتگی به صورت آنلاین برگزار شد و استاد تمام فعالیت‌های مورد نیاز برای طراحی فرم ج را برای دانشجویان آموزش داده بودند و هر قسمت به طور واضح و شفاف ارائه شده بود تا دانشجویان با قسمت‌های مختلف آن جهت طراحی تدریس مشکلی پیدا نکنند. همچنین استاد فعالیت‌هایی را که هر یک از اعضای گروه ملزم به انجام آن بودند را نیز یادآوری کردند. بگونه ای که دانشجویان وظایف خود را به عنوان یک همگروهی دریابند. همچنین در این قسمت به رسم نقشه ذهنی توسط ابزارهایی کردیم که در ترم های گذشته در درس طراحی آموزشی فراگرفته بودیم. در این جلسه با توجه به فرم ج های جدیدی که استاد در اختیارمان گذاشته بود متوجه شدم که به فرم ج اصلی قسمت‌هایی اضافه شده است و باید حتماً آنها را نیز به کارم اضافه کنیم. در این قسمت مواردی مثل شایستگی‌ها، ایده کلیدی، ملاک‌ها و معیارها و قسمت‌های در انتهای فرم اضافه شده بود و نوشتن هر کدام از آنها تأمل بیشتری را می‌طلبید. فرم تکمیل شده را در اختیار همگروهی‌ها و استاد قرار دادم و از آنها خواستم که موارد مورد نیاز را به من بازخورد دهند و استاد بیان کردند که: «قسمت هدایت و بازخورد حتماً باید پیش از اجرای تدریس نوشته شود و...» پس از تأیید استاد در روز بعد برای اجرای تدریس اول در تاریخ ۱/۱۹ به مدرسه مراجعه کردم (شرح آن در فرم الف تدریس اول و در قسمت‌های بالا و اجرای تدریس اول ذکر شده است).

مدت زمان تدریس ۲۷ دقیقه شد. از آنجایی که طبق پیش بینی‌ها و طراحی که انجام داده بودم زمان تدریس می‌بایست ۴۵ دقیقه می‌شد به استاد پیام داده و شرایط را شرح دادم که به چه دلایلی از زمان تدریس کاسته شده است و استاد فرمودند که: «اگر از قسمت‌های اصلی تدریس کاسته نشده باشد اشکال ندارد.» و من نیز قسمت‌های اصلی را حذف نکرده بودم و فقط بخاطر هماهنگی‌های مدیر و معلم و کارهای آنها و گروه‌بندی دانش آموزان مجبور شده بودم که سریع‌تر صحبت کنم تا به کل موارد رسیدگی کنم. پس از مشاهده فیلم توسط استاد قرار شد که در تدریس دوم تمامی دانش آموزان با الگوهای یادگیری متفاوت را پوشش دهم.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در جلسات بعدی سمینارهای هفتگی استاد موارد کلیدی را که باید در تدریس‌های بعدی خود مورد توجه قرار می‌دادیم بیان کردند و گفتند که مراحل کار به چه صورت باشد تا تدریس موفق‌تری داشته باشیم و در برقراری ارتباط با دانش‌آموزان باید به چه مواردی از یادگیری آنها توجه کنیم و در کتب مختلف چه اصولی را برای طراحی بهتر مد نظر قرار دهیم. سپس مقرر شد که تدریس دوم را انجام دهیم و با توجه به مواردی که استاد ذکر کرده بودند تغییرات لازم را در بخش‌های خواسته شده ایجاد کردیم و آماده تدریس بعدی شدیم. تدریس بعدی با اصلاحات انجام شده در تاریخ ۱/۲۴ و باز هم در شرایط کلاس حضوری و با نظارت معلم راهنما انجام شد و فیلم‌های گرفته شده برای استاد راهنما و هم‌گروهی‌ها ارسال شد و طبق کارهایی که از ابتدای ترم از ما خواسته شده بود گزارش هر دو تدریس خود را در فرم‌های الف نوشتیم. (شرح تدریس دوم در ضمیمه و در بالا در قسمت اجرای مجدد نوشته شده است.)

پس از پایان هر دو تدریس و بررسی آنها خودم از تدریس دوم احساس رضایت بیشتری داشتم چرا که حس می‌کردم تمامی نواقص و ایرادات رفع شده و همچنین در کلاس درس شاهد یادگیری بیشتر دانش‌آموزان و اشتیاق آنها برای ادامه کلاس بودم بگونه که از من می‌خواستند تا کلاس را در زنگ تفریح نیز ادامه دهم. در تدریس دوم توانسته بودم نقاط ضعف و قوت خود را شناسایی کنم و در جهت اصلاح آنها اقداماتی را انجام دهم. تدریس دوم به دلیل استفاده از نقاشی کشیدن که یکی از راه‌های مرتبط کردن دروس با یکدیگر است توانسته بودم محیطی صمیمانه‌تر را در کلاس ایجاد کنم و از فضای خشک و غیرقابل انعطاف موجود بکاهم و رابطه سرد بین معلم و شاگردان از بین برود.

همانند تدریس اول فیلم تدریس دوم و فرم ج اصلاحی را در اختیار استاد راهنما و هم‌گروهی‌هایم گذاشتم و امیدوار بودم تا بازخورد خوبی به من ارائه گردد و نیاز به تصحیح و اصلاح مجدد نباشد. استاد نیز در سمینارهای هفتگی از ما خواستند که روش‌های تدریسی را که در تدریس‌های خود به کار برده‌ایم را بیان کنیم و اگر آن را تغییر داده‌ایم دلایل خود را بیان کنیم و تاثیر آن را نیز یادآور شویم و در آخر از ما خواسته شد که در جلسات بعدی پروژه نهایی خود را کامل کنیم و یک فایل دفاعیه به صورت پاورپوینت برای ارائه در کلاس آماده کنیم و نکات مهم و کلیدی کار خود را به صورت خلاصه در آن قید کنیم.

۲: کدگذاری و استخراج مضامین

به طور کلی نیاز به رشد حرفه‌ای برای همه افراد جامعه در هر موقعیتی وجود دارد و به معنای حرکت به سوی پیشرفت و رشد متعالی می‌باشد. ما نیز به عنوان دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در ابتدای راه در حرفه معلمی قرار داریم و بایستی در جهت رشد حرفه‌ای خود تلاش کنیم. درس پژوهی نیز گامی مؤثر در جهت رشد حرفه‌ای ما فراهم آورده است و ما قصد بررسی مؤلفه‌های آن را داریم. در این بخش ابتدا جدولی از مضامین مختلف آورده می‌شود و پس از قرارگیری یک نقشه مفهومی، درباره تأثیر هر یک از این مؤلفه‌ها و تأثیر آنها بر رشد ما به تفصیل صحبت خواهد شد.

مضامین اصلی	گزاره‌ها	کدها
فرآیند درس پژوهی	<ul style="list-style-type: none"> -شروع سمینارها و سخنان توجیهی استاد و بررسی مراحل کار -گروه‌بندی شدن سایر دانشجویان -آشنایی با فرم ج مخصوص طراحی یادگیری -نحوه رسم نقشه ذهنی -بیان شایستگی‌ها -بیان ملاک‌ها و معیارها و سطوح یادگیری -جلسه با همگروهی‌ها و معلم راهنما -طراحی واحد یادگیری -تدریس اول (آزمایشی) -ارسال فیلم تدریس به استاد راهنما و همگروهی‌ها -بررسی نواقص و ایرادات تدریس آزمایشی 	۱
طراحی واحد یادگیری	<ul style="list-style-type: none"> -مطالعه کتاب درسی -شناسایی دروس مرتبط با هم -استفاده از نرم افزار مخصوص جهت ترسیم نقشه مفهومی -استخراج مفاهیم و نکات کلیدی و اصلی درس -بررسی مواد و منابع آموزشی مورد نیاز -جمع آوری اطلاعات جهت تکمیل قسمت‌ها مختلف طراحی -مشاهده کلیپ‌ها و نمونه‌های مختلف 	۲
استفاده از وسایل کمک آموزشی	<ul style="list-style-type: none"> -جمع آوری منابع مورد نیاز -جمع آوری تصاویر حیوانات -جمع آوری صدای حیوانات مختلف -تهیه کلیپ از عکس‌های متفاوت -استفاده از ماژیک و تخته -استفاده از ابزارهای نقاشی توسط دانش آموزان 	۳
مطالعه موضوعی و جمع آوری اطلاعات	<ul style="list-style-type: none"> -مطالعه کتب درسی -مطالعه کتاب راهنمای معلم -مشاهده کلیپ‌های آموزشی -جست و جو در فضای مجازی جهت جمع آوری اطلاعات 	۴

	<p>-بررسی پیش نیازها و دانسته‌های مورد نیاز قبلی دانش آموزان</p> <p>-مطالعه مقالات مختلف جهت تاملات پس از تدریس و برطرف کردن ایرادات</p>	
رشد روابط اجتماعی	<p>-صحبت با همگروهی ها</p> <p>-صحبت با استاد راهنما</p> <p>-صحبت با معلم راهنما</p> <p>-صحبت با مدیر مدرسه</p> <p>-ایجاد رابطه نزدیک و هیجانی با دانش آموزان</p> <p>-تعامل با سایر همکاران در مدرسه</p> <p>-تقویت روحیه انتقاد پذیری پس از شنیدن ایرادات</p>	۵
رشد حرفه‌ای در کارورزی‌های گذشته و تأثیر آن	<p>-استفاده از تجارب قبلی کارورز در سال‌های گذشته جهت طراحی فرم ج</p> <p>-استفاده از تجارب قبلی کارورز در سال‌های گذشته جهت ترسیم نقشه مفهومی</p> <p>-استفاده از تجارب قبلی کارورز در سال‌های گذشته جهت طی نمودن مراحل درس پژوهی</p> <p>-استفاده از تجارب قبلی کارورز در سال‌های گذشته جهت انتخاب روش‌های مناسب تدریس</p>	۶
نیازهای دانش آموزان	<p>-بررسی پیش نیازهای دانش آموزان</p> <p>-برقراری رابطه بین تدریس و زندگی واقعی</p> <p>-ایجاد اعتماد به نفس و توانایی صحبت کردن</p> <p>-ایجاد رابطه صمیمانه‌تر و قابل انعطاف با معلم</p> <p>-ایجاد فضای رشد اعتماد بین اعضای کلاس</p>	۷

طراحی و ترسیم نقشه مفهومی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تفسیر کدهای استخراج شده و تأثیر آنها

فرآیند درس پژوهی

درس پژوهی یکی از واحدهای عالی و تأثیر گذار در دوره دانشجویی است چرا که تمامی شرایط و امکانات لازم را برای آماده سازی دانشجو به صورت اصولی برای معلمی فراهم می‌آورد و دانشجو ناگزیر است به تمامی آنچه که تا انتهای دانشجویی آموخته است عمل کند و من نیز با استفاده از این ویژگی نهایت سعی خود را کردم تا تمامی مراحل و مطالب خواسته شده را با دقت هر چه بیشتر انجام دهم.

طراحی واحد یادگیری

برای هر تدریس در ابتدا نیاز است مقدمات آن را فراهم کنیم و ملزومات آن را باید در قالب یک طراحی منظم و منسجم در بیاوریم. هیچ تدریسی بدون استفاده از یک طرح قبلی موفق نخواهد بود. استفاده از طراحی یادگیری سبب می‌شود که ذهن از حالت آشفتگی و سردرگمی خارج شده و بتواند با نظم بیشتری اطلاعات را پردازش کند و به تدریس بپردازد. من نیز با استفاده از دانش قبلی و سخنان تکمیلی استاد یک واحد یادگیری را برای تدریس بهتر طراحی کردم.

رشد روابط اجتماعی

یکی از مواردی که در درس پژوهی مؤثر است و تأثیر به سزایی دارد و در واقع بدون آن درس پژوهی ممکن نخواهد بود تعامل و همکاری با سایر اعضای گروه است. درس پژوهی این امکان را فراهم می‌آورد تا معلمان رابطه هدفداری با بقیه برقرار کنند و بتوانند نظرات خود را به درستی و به دور خجالت بیان کنند. گاهی معلم نمی‌تواند نواقص دیگر معلمان و مدیر مدرسه را به درستی به آنها منتقل کند و ناچار است با شرایط نامطلوب موجود سازگاری کند و نمی‌تواند برای برطرف شدن ایرادات تلاشی کند. ولی درس پژوهی با تقویت ویژگی اجتماعی شدن و رشد روابط انسانی این ویژگی را در معلمان پدید آورده است. همچنین مشورت کردن با دیگران و جویا شدن نظرات آنها در مورد تدریس باعث بازدهی بهتر و تدریس نتیجه بخش تر خواهد بود و این توانایی‌ها با اجرای صحیح درس پژوهی میسر خواهد شد.

مطالعه موضوعی

انجام تدریس و آموزش که امری بسیار مهم است بدون ایجاد دانسته‌های قبلی در فرد و تحقیق و پژوهش گسترده میسر نخواهد بود بنابراین معلمان با مطالعه منابع گوناگون باید دید کلی و وسیعی نسبت به موضوع تدریس در خود ایجاد کند تا بتواند به سؤالات احتمالی دانش آموزان در حین تدریس پاسخ دهد. بنابراین قبل از تدریس به مطالعه مناسب گوناگون پرداختن تا هم دانش خود را افزایش دهم و هم بهترین روشن را برای تدریس انتخاب کنم.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

نیازهای دانش آموزان

یکی از مواردی که باید برای تدریس بهتر به آن توجه کنیم نیازهای دانش آموزان است چرا که دانش آموز رکن اصلی یادگیری می‌باشد و بی توجهی به آن در واقع بی توجهی به نتیجه‌ای است که از تدریس و یادگیری انتظار داریم. به همین جهت ابتدا باید نیازهای دانش آموزان را شناسایی کنیم و تدریس را به گونه‌ای ساماندهی کنیم که در انتهای تدریس توانسته باشیم این نیازها را در دانش آموزان برطرف کنیم. پس نیاز دانش آموزان را در مورد موضوع درس شناسایی کردم و سعی کردم که حداکثر ارتباط را با زندگی واقعی دانش آموزان برقرار کنم و آنها را به یکی از سفیران سلامت در جامعه تبدیل کنم.

استفاده از مواد و منابع آموزشی

یکی از قسمت‌های مهم در طراحی یک واحد یادگیری و فرم ج و در نهایت در طراحی یک تدریس موفق استفاده از وسایل و مواد آموزشی است. معلم با استفاده از این وسایل به آسان‌تر کردن آموزش و یادگیری کمک می‌کند و می‌تواند در این راه از انواع مواد آموزشی بهره ببرد. من برای بهتر شدن تدریس از مواد آموزشی دیداری، شنیداری و دیداری-شنیداری و... استفاده کردم. هر چه میزان استفاده از این مواد و منابع بیشتر باشد تدریس مؤثرتر و همه جانبه تری خواهیم داشت.

رشد حرفه‌ای در کارورزی‌ها

در طی دوران تحصیل دانشجویی محتوای بسیار متنوعی در زمینه‌های مختلف در اختیار دانشجویان قرار گرفته است به گونه‌ای که بتواند اکثر نیازهای دانشجویان را در آینده به عنوان یک معلم پوشش دهد. در این تدریس من توانستم از دانسته‌های قبلی‌ام استفاده کنم و نیازم را در زمینه‌های متفاوت برطرف کنم. درواقع می‌توان گفت موفقیت در یک مقطع تا حد زیادی مدیون استفاده از دانش قبلی آموزش دیده شده است.

۳: تحلیل و تفسیر یافته‌ها

درس پژوهی در واقع یک روش پژوهشی مشارکتی معلمان کلاس درس است که از آن به عنوان سودمندترین، کاربردی‌ترین و مؤثرترین برنامه پرورش حرفه‌ای معلمان می‌توان نام برد. (بهرامی و مرسلی، ۱۳۹۱)

برای به پایان رساندن هر چه بهتر این پروژه و تدریس موفق در بعضی از قسمت‌ها نیاز به تمرین و تکرار فراوانی بود به گونه‌ای که برای موفقیت نیا به تلاش بیشتری دیده می‌شد مثلاً قسمت‌هایی مثل رسم نقشه ذهنی با استفاده از نرم افزارها برای نخستین بار کار بسیار سختی است ولی در اثر تمرین و تکرار زیاد سبب ماندگاری در ذهن شده و در دفعات بعدی قابلیت استفاده بیشتری دارد. این مجموعه سبب افزایش توانایی مشورت کردن، افزایش اعتماد به نفس و توانایی بیان نظرات، افزایش قدرت هماهنگی و پیشروی براساس نظم و برنامه، افزایش خلاقیت و توانایی به کارگیری روش‌های جدید و متنوع، توانایی بازنگری و تأمل و بازبینی و... در دانشجو می‌شود و در نهایت دانشجو را به معلمی پویا و کوشا در آینده تبدیل می‌کند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

با استفاده از این پژوهش موارد زیادی به دانسته‌های من افزوده شد از قبیل: مطالعه مناسب و گسترده قبل از تدریس، بررسی درس و شناسایی نکات اصلی و کلیدی، ایجاد طرح منجسم و فراهم آوردن مواد آموزشی، مشاهده نمونه‌ها مختلف و انتخاب بهترین نمونه به همراه خلاقیت، آگاهی از شرایط جامعه شناسایی نیاز اساسی دانش آموزان، استفاده از راهکارهای مختلف جهت ایجاد جذابیت در کلاس درس، منعطف کردن فضای کلاسی و خارج شدن از جو خشک همیشگی، استفاده از دانش آموزان در جریان تدریس و... و در نهایت استفاده از همه شرایط، امکانات، دانسته‌ها، روش‌ها و راهکارها برای یادگیری هر چه بهتر، بیشتر و مؤثرتر دانش آموزان به عنوان عضو اصلی فرآیند یاددهی-یادگیری

منابع

۱. بهرامی هبدچی، علی، مرسلی، صغرا، (۱۳۹۱)، «درس پژوهی شیوه‌ای نو در طراحی اجرایی برنامه‌های درسی»، ماهنامه آموزشی تحلیل و اطلاع رسانی رشد تکنولوژی آموزشی، شماره ۲۲۷
۲. سرکارآرانی، محمدرضا (۱۳۹۴). درس پژوهی، ایده‌های جهانی برای بهسازی آموزش و غنی سازی یادگیری، انتشارات مرآت: تهران.
۳. سیف، علی اکبر (۱۳۹۴) روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش، تهران: دوران
۴. کیوانفر، محمدرضا. (۱۳۸۲). بررسی میزان تأثیر روشهای فعال تدریس در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی در درس علوم تجربی. شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان اصفهان.